

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

2026-YIL
IYUN/6-SON, IV-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

EPOKSID-DIAN VA FENOLFORMALDEGID GIBRID BOG'LOVCHISI ASOSIDA YUQORI YEYILISH VA KORROZIYABARDOSH ANTIFRIKSION QOPLAMALAR YARATISH	10
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNI BOSHQARISH VA TARTIBGA SOLISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	16
Mamayusupova Dilovarxon, Maxmudaliyeva Manzuraxon, Toyirjonov Shokirjon	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY TADQIQI.....	20
Ma'rupova Gulnoz	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ХРАНЕНИЯ ПЛОДОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	24
Муратов Абдулазиз Уктамович	
DIGITAL TRANSFORMATION AND EMERGING TRENDS IN INFORMATION TECHNOLOGY.....	29
Daminova Barno, Esmurodova Zarnigor, Boltayev Javohir, Kuziboyeva Lobar	
FRANSUZ, RUS VA O'ZBEK TILLARI SPORT TURIZMI TERMINLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI.....	34
Ma'rupova Gulnoz Umarjonovna	
MINTAQA IQTISODIY O'SISHIDA XIZMATLAR SOHASI TARKIBIY O'ZGARISHLARINING STATISTIK TAHLILI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA	38
Raximov Alisher Ibragimovich	
KREDIT SKORINGIDA XULQ-ATVOR OMILLARINI BAHOLASH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY QO'LLANILISHI	45
BekmurodovAbbos Amiriddinovich	
ECONOMETRIC INVESTIGATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION ACTIVITIES IN KARAKALPAKSTAN REPUBLIC.....	49
Makhambetova Uringul Reimbaevna	
GETEROKOMPOZIT POLIMER QOPLAMALAR SIRTINING SHAKLLANISHI VA ULARNING PAXTA TOLALARI SIFATIGA TA'SIRINI TADQIQ ETISH	55
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich	
GRADIENT BOOSTING (XGBOOST) VA TEGISHLILIK FUNKSIYALARIGA TAYANGAN STATISTIK KLASSIFIKATSIYA USULINING SOLISHTIRMA BAHOLANISHI	62
Ergasheva Ma'mura Gayratovna	
QURILISH SOHASIDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	69
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
LARAVEL PLATFORMASIDA NEYROTARMOQLARNI QO'LLASH ORQALI FOYDALANUVCHI XATTI-HARAKATLARINI BASHORAT QILISH VA TAVSIYA TIZIMLARINI YARATISH	74
Jo'rayev To'xtasin, Abdusattarov Odiljon, Boymatov Mexrojiddin, Maxkamov A'zimjon, Nabijonov Abduqodir	
BEHIND THE 30% TARGET: A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR WOMEN'S ACADEMIC LEADERSHIP IN UZBEK UNIVERSITIES	82
Farida Nishanova	
QURILISH SANOATIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR	87
Abdullayev Axror Jaxbarovich	
BALIQCILIKDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI	92
Iskandar Yunusov	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASHDAGI BANK KREDIT RISKLARINI PASAYTIRISH YO'LLARI	98
Toymuxamedov Ibrohim Rixsiboyevich	
KO'P KVARTIRALI UY-JOY FONDINI BOSHQARISHDA PROFESSIONAL XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI	108
Rahimov Qodir Ergashevich	
НИЗКОУГЛЕРОДНАЯ ЭНЕРГЕТИКА КАК НАПРАВЛЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА	115
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI VA ULARNING PRINSIPLARI	124
Ubaydullayev Muxammadjon, Akbarov Diyorbek	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MEHMONXONA XIZMATLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	128
Raxmonova Nigina Anvarovna	
EMPLOYEE WELL-BEING IN POST-REFORM UZBEKISTAN: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW AND RESEARCH AGENDA	132
Farida Nishanova	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI	137
Inobatov Abror Boshlarovich	
REAL SEKTORNING INSTITUTSIONAL TARKIBI VA TRANSFORMATSIYA TENDENSIYALARI	144
Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
ОБЕСПЕЧЕНИЕ РОСТА ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ФИРМЕННЫХ МАГАЗИНОВ «SAG EXPRESS»)	151
Мусаева Шоира Азимовна	
O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	161
Djumayev Zayniddin Axmedovich	
O'ZBEKISTON TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDA KICHIK BIZNES O'RNINI OSHIRISHNING STATISTIK USULLARDAGI TAHLILI	166
Yadgarova Nigora Rixsulla qizi	
KATTA HAJMDAGI MA'LUMOTLARNI REAL VAQT REJIMIDA VIZUALIZATSIYA QILISH UCHUN ADAPTIVE M4 GEOMETRIK-PERSEPTUAL AGREGATSIYA ALGORITMI	170
Nuraliyev Faxriddin, Hotamov Farhod, Muxamedjonova Zuxra	
АЛГОРИТМ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОПУСКНОЙ СПОСОБНОСТИ В РАЗВЕТВЛЁННЫХ ПАССИВНЫХ ОПТИЧЕСКИХ СЕТЯХ (PON)	175
Киямов Рахматулло Рузиевич	
MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI ORQALI HUDUDLARNING INVESTITSION SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH	180
Xolmurotova Diyoraxon, Xoliyorova Shoxista	
OZIY-OVQAT XAVSIZLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT STRATEGIK ZAXIRALARINING O'RNINI	184
Bazarov Nazirjon, Normurodov Alibek	
O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA UNI BARTARAF ETISHDA TADBIRKORLIKNING ROLI: IQTISODIY TAHLIL VA TENDENSIYALAR	190
Uzakov Sh. Sh.	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	196
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УГРОЗЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ И ПРИЧИНЫ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ	201
Петр Ким	

УЧЁТ ВЫБЫТИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОРГАНИЗАЦИИ.....	207
Туракулов Шахриёр, Пашаходжаева Дилдора HUDUDIIY IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI KO'P OMILLI REGRESSION TAHLIL ASOSIDA MIQDORIY BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TUMANLARI MISOLIDA).....	213
Ergashev Sherali Erali o'g'li NOAN'ANAVIY PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARINING MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARGA QISQA MUDDATLI TA'SIRINI EMPIRIK BAHOLASH	217
Djumonov Dilshod Safaroliyevich O'ZBEKISTONDA YALPI ICHKI MAHSULOT DINAMIKASINING ICHKI ISTE'MOLGA TA'SIRI	222
Djumayev Zayniddin Axmedovich JIZZAX VILOYATI KICHIK BIZNES TIZIMINING EMPIRIK MA'LUMOTLAR BAZASI VA TAVSIFIY STATISTIK TAHLILI	227
Atamuratova Gulrux Muzafarovna KIMYO SANOATI KORXONALARIDA DIVERSIFIKATSIYA SAMARADORLIGINI INTEGRAL BAHOLASH VA 2032-YILGACHA PROGNOZLASH	232
Razikov Otabek Rustamovich ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ РАЗВОЛОКНЕНИЯ ПУТАНКИ	240
Одилхонова Нафиса, Атаханов Авазбек SOLIQ BOSHQARMALARIDA AGILE MENEJMENT TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARINING EMPIRIK-STATISTIK TAHLILI	247
Sayfiyev Jasur Ravshanovich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA RAQOBAT MUHITI VA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASHNING MOLIYAVIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	253
Rizoqulova Elnora Otabek qizi YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	260
Ergashev Erkin Iroqovich QULOQ CHANOG'I VA YUZ YON TASVIRI ASOSIDA SHAXSNI IDENTIFIKATSIYALASH.....	264
Mamatov Narzillo, Samijonov Abdurashid, Abdullaeva Barno, Usarov Jurabek ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ РОТОРНО-УПРАВЛЯЕМЫХ СИСТЕМ (РУС) И ВИНТОВЫХ ЗАБОЙНЫХ ДВИГАТЕЛЕЙ (ВЗД) ПРИ БУРЕНИИ НЕФТЯНЫХ И ГАЗОВЫХ	271
Жахонгир Эркин угли Абдиганиев, Шерали Халлокович Умедов KO'KRAK BEZI SARATONINING MOLEKULYAR SUBTIPLARINI PROGNOZ QILISHDA MULTIPARAMETRIK MRT VA SUN'IY INTELLEKT MODELLARINING INTEGRATSIYASI	282
Sulaymanov Dilshod, Alikariyev Isroiljon ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR VA KICHIK SANOAT ZONALARINI TASHKIL ETISH HAMDA TAKOMILLASHTIRISH ("URGUT" ERKIN IQTISODIY ZONASI MISOLIDA)	288
Yazdanov Mirjaxon G'ayrat o'g'li IQLIM O'ZGARISHLARINING HUDUD BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH REYTINGI: NAZARIY-USLUBIY YONDASHUV	294
Madenova Elmira Nizamatdinovna TIJORAT BANKLARI FOYDASINI SOLIQQA TORTISHNING NAZARIY JIHATLARI	300
Turanov M. Sh. BELAZ YUK MASHINALARINING SHARLI O'Q DETALLARDAGI KUCHLANISH KONSENTRATSIYASINING TAHLILI VA MUSTAHKAMLIKKA TA'SIRI.....	306
Yusupov Abdulaziz, Pushanov Akbar, Jo'raqulov Ixtiyor, Jaxonov Shoxrux ОЧИСТИТЕЛЬНАЯ СЕКЦИЯ ХЛОПКООЧИСТИТЕЛЬНОГО АГРЕГАТА С НАКЛОННЫМИ КОЛКАМИ НА КОЛКОВЫХ БАРАБАНАХ.....	311
Эргашев Рахимжон, Мавлянов Айбек, Росулов Рузимурод SUV-SUV TIZIMIDA ISSIQLIK ALMASHINISH JARAYONINI JADALLASHTIRISH	316
Karabayev Asatilla, Yo'liiyev Shukurali, Abduqayumov Jamoliddin	

HUDUDLARDA AGROTURISTIK SALOHİYATNI BAHOLASH USLUBI	323
Qodirov Azizjon, Rustamov Adhamjon, Jumayeva Ozoda	
ROI-WEIGHTED PRIMARY FRAME FILTERING FOR EFFICIENT DEEP VIDEO SURVEILLANCE	329
Shohruh Begmatov, Mukhriddin Arabboev, Akhram Nishanov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	340
Sharipova Munojot Murodullayevna	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ДОХОДОВ И РАСХОДОВ ПО ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	348
Баходиров Азизжон Баходирович, Пашаходжаева Дилдора Джабборхоновна	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	353
Isomuxamedov Akbarjon Bahodir o'g'li	
BUYUK BRITANIYADA BILVOSITA SOLIQLAR TIZIMINING EVOLYUTSIYASI	359
Malika Sharipova Maxmudjon qizi	
TEMIR YO'L TRANSPORTI RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHNING BESH BOSQICHLI REYTING SHKALASI: METODOLOGIK ASOSLAR VA AMALIY TATBIQ ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA)	367
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich	
«ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МЫСЛИ»	372
Ким Т.В.	
XUSUSIY UNIVERSITETLARNI IQTISODIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING ICHKI MANBALARI: BALANS TARKIBI VA AKTIVLARNI KAPITALLASHTIRISH TAHLILI	378
Rahimov Sardor Uralovich	
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	383
Кадыров Арслан, Пашаходжаева Дилдора	
RAQAMLI BANK ISHI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR, INNOVATSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	388
Shokirov Sardor Inotdullo o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MULTIMODAL TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	393
Malikova Shoira Baxtiyorovna	
BUXORO VILOYATI OZIQ-OVQAT SANOATINI SIRKULAR IQTISODIYOT ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ...	398
Kudratov Muhammad Rustamovich	
TIBBIY XIZMATLAR BOZORINING TASHKILIY VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI	402
Abdumalikov Shoxjahan Jaloliddin o'g'li	
BIZNES TAHLILIDA KATTA MA'LUMOTLAR VA SUN'YI INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	407
Umarov Abbos Nuriddin o'g'li	
MINTAQA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	414
Oramov Jahongir, Muxitdinov Xudayar	
POSE-AWARE FACE SELECTION FOR IMPROVING FACE IDENTIFICATION RELIABILITY	419
Shohruh Begmatov	
O'ZBEKISTONDA EKSPORT UCHUN MEVA-SABZAVOT YETISHTIRISH VA UNI SUG'URTALASHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH	433
Kalenov K.T.	
INNOVATSION MOLIVAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH ORQALI SUG'URTA FAOLIYATINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH.....	438
Ergashev Olim Kenjayevich	

CUSTOMS PROCEDURES AND TRADE FACILITATION CHALLENGES IN UZBEKISTAN'S CROSS-BORDER TRADE: A POLICY REVIEW	444
Khanifakhon Solikhova	
SOLIQ BOSHQARMALARIDA AGILE MENEJMENT TAMOYILLARIDAN FOYDALANISH	
ISTIQBOLLARINING EMPIRIK-STATISTIK TAHLILI	449
Sayfiyev Jasur Ravshanovich	
THE DIGITAL GASTRONOME: HOW TECHNOLOGY CONNECTS TOURISTS, RESTAURANTS, AND THE TECH EMPIRE.....	455
Freshta Qayoumy	
ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНЦЕПЦИИ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МЫСЛИ.....	462
Т.В. Ким	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINI STRATEGIK BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI: SUN'IY INTELLEKT, BIG DATA, LEARNING ANALYTICS VA DATA-DRIVEN GOVERNANCE.....	468
O'ktamova Durdona Baxtiyor qizi	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR MOLIVAVIY RESURSLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA NAZARIY ASOSLARI	474
Tagriyeva Farida Abdurkarimovna	
O'ZBEKISTONDA MOSH EKSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH: RCA INDEKSI, QO'SHILGAN QIYMAT VA EKSPORT ZANJIRI TAHLILI.....	479
Islamova Malika Ilyos qizi, Muhammad Ali Hakimovich Saidov	
ФИНТЕХ-РЕШЕНИЯ ДЛЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА: ЦИФРОВЫЕ ПЛАТЕЖИ, КРАУДФАНДИНГ И ДОСТУП К КАПИТАЛУ	485
Ли Д. Э.	
KATTA HAJMDAGI MA'LUMOTLAR TO'PLAMIDA ANOMALIYALARNI ANIQLASH UCHUN K-MEANS VA DBSCAN ALGORITMLARINING NAZARIY OPTIMALLASHUV MODELLARI.....	489
Jo'rayev Sherali Umarjonovich	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR O'RNI.....	497
Pyotr Kim	
ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ СВАРКИ МАГНИЕВЫХ СПЛАВОВ	503
Эрматов Зиядулла, Садуллаева Бувалма	
ZINGIBER OFFICINALE ROSC. IN VITRO MADANIYATIDA MIKRORIZOMOGENEZ VA KALLUS REGENERATSIYASINI NANOSTRUKTURALI ELITSITORLASH VA VAQTINCHALIK IMMERSION TIZIMLARI (TIS) YORDAMIDA JADALLASHTIRISHNING MOLEKULAR-GENETIK VA FIZIOLOGIK ASOSLARI	508
Shamsiddinova Shahrizoda	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA B2B MODELIDAGI BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISH: KIMYO SANOATI MISOLIDA TAHLIL	513
Xaydarova Kamola Axinjanovna	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARI PORTFELI SAMARADORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	518
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
FERMER XO'JALIKLARINING XALQARO BOZORLARGA INTEGRATSIYALASHUVI SALOHİYATINING 2032-YILGACHA ISTIQBOL PROGNOZI	524
Tursunqulov G'olibjon Shavkat o'g'li	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	533
Nomozova Qumri Isoyevna	

TURIZM TRANSPORTI LOGISTIKASIDA MENEJMENT TIZIMINING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA AMALIYOTI	539
Atamurodov Ulug‘bek Nizamkulovich	
INGICHKA BOYITISH FABRIKASI TEXNOGEN CHIQINDILARIDAN VOLFRAMNI KOMBINATSIYALASHGAN GRAVITATSION VA ELEKTROMAGNIT BOYITISH USULLARI YORDAMIDA AJRATIB OLISH.....	544
Boymurodov Najmiddin Abduqodirovich, Temirov Kamoliddin Abdinazar o‘g‘li	
TURLI TOLA TARKIBLI KOSTYUMBOP MATOLARNING SIFAT KO‘RSATKICHLARINI TO‘LIQ OMILLI EKSPERIMENT ASOSIDA BAHOLASH	550
M. R. Atanafasov, Daniyor Kholmurodovich Sobirov	
BOSHQARUV TAHLILI ASOSIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING AMALIY JIHATLARI.....	554
Yahyoyev To‘lqin Ismatulla o‘g‘li	
TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLILIGINI TA‘MINLASH MASALALARI	558
Tojiyev Rahmatilla Rahmonovich	
O‘ZBEKISTONDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	563
Mamatov Baxodir, Raupov Akbar	
STRENGTHENING STATE FINANCIAL ASSISTANCE TO FOSTER ENTREPRENEURSHIP AMONG LOW- INCOME FAMILIES.....	570
Erejepov Kuwanishbay Jienbay uli	
BOG‘DORCHILIK XO‘JALIKLARIDA INVESTITSİYALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINING DETERMINANTLARI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA.....	575
Jalilov Shohruh Zafar o‘g‘li	
КОЛИЧЕСТВЕННАЯ ОЦЕНКА И РЕАЛИЗАЦИЯ РЕЗЕРВОВ РОСТА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОРНО-ХИМИЧЕСКОГО ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ АО «ДЕХКАНАБАДСКИЙ ЗАВОД КАЛИЙНЫХ УДОБРЕНИЙ»)	581
Мирсаидова Шахноза Аресланбековна	
MIKRO XIZMAT KO‘RSATUVCHILARNI RASMIYLASHTIRISH VA MILLIY PLATFORMAGA INTEGRATSIYALASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMI	588
Muzaffarov Akmal Axmadovich	
O‘ZBEKISTONDAGI YETAKCHI TIJORAT BANKLARINING AKTIVLARI VA PASSIVLARINING TAHLILI ..	594
Shodiyev Odiljon Salim o‘g‘li	
QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASI SANOAT KORXONALARINING ISHLAB CHIQARISH FAOLIYATINI STATISTIK TAHLILI	598
Allaniyazova Aysara Muratovna	

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI SANOAT KORXONALARINING ISHLAB CHIQUARISH FAOLIYATINI STATISTIK TAHLILI

Allaniyazova Aysara Muratovna

Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tayanch doktorant

Email: aysaraallaniyazova@gmail.com

ORCID: 0009-0009-3392-3526

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat korxonalarining ishlab chiqarish faoliyati, tarmoq tuzilmasi va rivojlanish tendensiyalari iqtisodiy-statistik metodlar yordamida kompleks tahlil qilingan. Orolbo'yi hududining o'ziga xos ekologik va iqtisodiy-geografik sharoitidan kelib chiqqan holda, mintaqa sanoatining diversifikatsiyalashuv darajasi, tarkibiy siljishlar va ishlab chiqarish samaradorligi formulalarsiz, faqat statistik ko'rsatkichlar va tizimli jadvallar majmui orqali tadqiq etilgan. Maqolada sanoat ishlab chiqarishining shahar va tumanlar kesimidagi hududiy konsentratsiyalashuvi baholanib, kiritilgan investitsiyalar va mehnat resurslarining soha o'sishiga ta'siri determinatsiya hamda elastiklik mezonlari asosida muhokama qilingan. Olib borilgan tahlillar negizida hudud sanoatini diversifikatsiya qilish, monotarmonchilik xavfini kamaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Qoraqalpog'iston Respublikasi, sanoat korxonalari, statistik tahlil, tarkibiy siljishlar, diversifikatsiya, konsentratsiya indeksi, omilli baholash, Orolbo'yi iqtisodiyoti, jadval tahlili.

Аннотация: В данной статье с использованием экономико-статистических методов проведён комплексный анализ производственной деятельности промышленных предприятий Республики Каракалпакстан, их отраслевой структуры и тенденций развития. С учётом специфических экологических и экономико-географических условий Приаралья исследованы уровень диверсификации промышленности региона, структурные сдвиги и эффективность производства без использования математических формул, исключительно на основе статистических показателей и системы аналитических таблиц. В статье оценена территориальная концентрация промышленного производства в разрезе городов и районов, а влияние инвестиций и трудовых ресурсов на развитие отрасли рассмотрено с использованием показателей детерминации и эластичности. По результатам проведённого анализа разработаны научно обоснованные рекомендации, направленные на диверсификацию промышленности региона, снижение рисков монопрофильности и обеспечение устойчивого экономического роста.

Ключевые слова: Республика Каракалпакстан, промышленные предприятия, статистический анализ, структурные сдвиги, диверсификация, индекс концентрации, факторная оценка, экономика Приаралья, табличный анализ.

Abstract: This article presents a comprehensive economic and statistical analysis of the production activities, industrial structure, and development trends of industrial enterprises in the Republic of Karakalpakstan. Taking into account the specific environmental and economic-geographical conditions of the Aral Sea region, the study investigates the level of industrial diversification, structural shifts, and production efficiency without the use of mathematical formulas, relying solely on statistical indicators and a system of analytical tables. The territorial concentration of industrial production across cities and districts is assessed, while the impact of investments and labor resources on industrial growth is discussed using the coefficients of determination and elasticity. Based on the findings, scientifically grounded recommendations are proposed to promote industrial diversification, reduce the risks associated with industrial mono-specialization, and ensure sustainable economic growth in the region.

Keywords: Republic of Karakalpakstan, industrial enterprises, statistical analysis, structural shifts, diversification, concentration index, factor assessment, Aral Sea region economy, tabular analysis.

KIRISH

Mintaqaviy iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan ishlab chiqarish sohasi, ayniqsa sanoat tarmoqlarining samarali faoliyatiga bog'liq. Qoraqalpog'iston Respublikasi tabiiy resurslarga boy hududlardan biri bo'lib, uning iqtisodiy rivojlanishida sanoat tarmog'i muhim o'rin egallaydi. So'nggi yillarda Orolbo'yi hududini kompleks rivojlantirish, yangi sanoat korxonalarini tashkil etish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish hamda investitsiyalarni jalb etish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, hududning ekologik xususiyatlari, sanoat ishlab chiqarishining ayrim hududlarda yuqori

darajada rivojlanganligi hamda tarmoqlar bo'yicha tarkibiy o'zgarishlar sanoat rivojlanishini chuqur iqtisodiy-statistik tahlil qilish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Tadqiqotning maqsadi Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat korxonalarining ishlab chiqarish faoliyatini iqtisodiy-statistik usullar asosida baholash, tarmoq va hududiy tuzilishdagi o'zgarishlarni aniqlash hamda sanoatni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoatini rivojlantirish masalalari mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan turli yo'nalishlarda tadqiq etilgan. Jumladan, A.K. Sa'dullayev mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirish strategiyasida sanoat tarmog'ining hududiy taraqqiyotdagi o'rni va ishlab chiqarish salohiyatidan samarali foydalanish masalalarini yoritgan [1; 42–46-b.].

Sh.Sh. Nazarov mintaqaviy iqtisodiy tizimlarni statistik tahlil qilish usullarini takomillashtirib, dinamik qatorlar hamda statistik ko'rsatkichlar asosida hududiy rivojlanishni baholash metodologiyasini ishlab chiqqan [2; 102–106-b.].

Shuningdek, K.M. Mambetov tomonidan Orolbo'yi hududining sanoat salohiyati, ishlab chiqarishning hududlar bo'yicha taqsimlanishi va mavjud hududiy nomutanosibliklar statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan [3; 14–19-b.].

Mazkur tadqiqotlarda Qoraqalpog'iston sanoatining alohida jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, sanoat korxonalarining ishlab chiqarish faoliyatini tarmoq va hududiy kesimda kompleks iqtisodiy-statistik baholash hamda investitsiya va mehnat omillarining ta'sirini birgalikda tahlil qilish masalalari yetarli darajada o'rganilmagan. Mazkur maqola aynan ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat korxonalarining faoliyatini o'rganishda tizimli tahlil va iqtisodiy statistikaning bir-birini to'ldiruvchi metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik xususiyati shundan iboratki, unda murakkab matematik formulalar va algoritmlar o'rniga ularning iqtisodiy mazmuni va statistik chiqish parametrlari tahlilga tortildi:

Dinamik qatorlarni guruhlash va solishtirish usuli: Sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining vaqt davomida o'zgarish sur'atlari, zanjirsimon va bazaviy o'sish ko'rsatkichlari, shuningdek, o'rtacha yillik o'sish tendensiyalari makroiqtisodiy barqarorlik nuqtai nazaridan guruhlanib tahlil qilindi [4; 67–71-b.].

Tarkibiy siljishlarni baholash (Structural Shift Analysis): Sanoat mahsulotlari umumiy hajmida qayta ishlash sanoati va uning ichida yuqori texnologik tarmoqlar ulushining o'zgarishi xususiy salmoqlar muvozanati asosida baholandi. Tarmoq strukturasining barqarorlik darajasi maxsus statistik indekslarning yakuniy qiymatlari yordamida tavsiflandi [5; 89–92-b.].

Hududiy konsentratsiya tahlili: Qoraqalpog'istonning 16 ta tumani va Nukus shahri bo'yicha sanoat mahsulotlari taqsimoti o'rganilib, ishlab chiqarishning muayyan hududlarda to'planish (konsentratsiya) darajasi nisbiy ulushlar yig'indisi mezonlari asosida aniqlandi.

Ko'p omilli korrelyatsiya va determinatsiya mezonlari: Sanoat ishlab chiqarishiga ta'sir ko'rsatuvchi kapital (asosiy fondlar va investitsiyalar) hamda mehnat (xodimlar soni) omillarining ta'sir kuchi, modelning ishonchlilik darajasini ifodalovchi determinatsiya koeffitsiyenti va omillarning elastiklik ko'rsatkichlari orqali mantiqiy tahlil qilindi [6; 118–122-b.].

Tadqiqotning axborot-statistik bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi Statistika boshqarmasining rasmiy yillik ma'lumotnomalari, iqtisodiy hisobotlari va sohaviy byulletenlari tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan iqtisodiy-statistik tahlillar natijasi Qoraqalpog'iston Respublikasida sanoat ishlab chiqarishi miqdoriy va sifat jihatidan yangi bosqichga o'tayotganligini ko'rsatdi. Agar ilgari hudud sanoatida paxta tozalash va oziq-ovqat tarmoqlari ustuvor bo'lgan bo'lsa, hozirgi kunda kimyo, qurilish materiallari va gaz-kimyo sanoati yetakchi o'ringa chiqdi.

Quyidagi jadvalda Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishining asosiy tarmoqlar bo'yicha tuzilmasi va ularning dinamikadagi o'zgarishi aks ettirilgan (1-jadval):

1-jadval.

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat tarmoqlari tuzilmasi va ulushlar dinamikasi¹

Sanoat tarmoqlari nomi	Umumiy sanoatdagi ulushi (foizda)	Tarmoqning yillik o'sish sur'ati (% da)	Sanoat korxonalari faoliyatining asosiy yo'nalishlari va mahsulot turlari
Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	14.5	102.1	Tabiiy gaz qazib olish, tosh-ko'mir va qurilish toshlari, noruda materiallar.
Qayta ishlash sanoati	72.8	106.9	Kimyo mahsulotlari, polimerlar, to'qimachilik, oziq-ovqat, ip-kalava, qurilish materiallari.
Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash	11.2	103.4	Issiqlik va elektr energiyasi ishlab chiqarish, energiya taqsimoti tizimlari.
Suv bilan ta'minlash va chiqindilarni utilitatsiya qilish	1.5	101.8	Suvni tozalash va tarqatish, sanoat chiqindilarini qayta ishlash.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, sanoat tarkibida qayta ishlash sektori eng yuqori ulushga (72,8%) ega va ushbu tarmoqning yillik o'sish sur'ati (106,9%) qolgan tarmoqlarga nisbatan ancha yuqoridir. Bu mintaqa iqtisodiyotining xomashyo yo'nalishidan tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishga bosqichma-bosqich o'tayotganidan dalolat beradi.

Sanoat ishlab chiqarishining Qoraqalpog'iston hududlari bo'yicha joylashishi va konsentratsiya darajasini aniqlash maqsadida shahar va tumanlar ishlab chiqarish hajmi bo'yicha uchta asosiy guruhga ajratildi (2-jadval).

2-jadval.

Qoraqalpog'iston hududlarining sanoat mahsulotlari hajmi bo'yicha guruhlanishi²

Hududlar guruhi (Sanoat salohiyati darajasi)	Tarkibiga kiruvchi tuman va shaharlar	Hududlarning umumiy sanoatdagi jamlanma ulushi (% da)	Hududiy sanoat korxonalarining xususiyatlari
Yuqori darajadagi sanoat markazlari	Nukus shahri, Qo'ng'iro't tuman, To'rtko'l tuman	62.4	Yirik kimyo va gaz-kimyo mahsulotlari, oziq-ovqat va yengil sanoat korxonalari jamlangan.
O'rtacha rivojlangan sanoat hududlari	Beruniy, Taxiotosh, Xo'jayli, Ellikqal'a tumanlari	24.8	Energetika, qurilish materiallari ishlab chiqarish va paxtani qayta ishlash korxonalari mavjud.
Past darajadagi sanoat hududlari	Mo'ynoq, Taxtakopir, Qorao'zak, Chimboy, Shumanay, Qonliko'l tumanlari	12.8	Mahalliy ehtiyojlar uchun xizmat qiluvchi kichik sanoat va hunarmandchilik subyektlari yetakchi.

Statistik guruhlash natijalari shuni tasdiqlaydiki, mintaqada sanoat ishlab chiqarishining asosiy qismi yetakchi hududlarda shakllangan: sanoat mahsulotlarining deyarli uchdan ikki qismi (62,4%) atigi uchta hududda (Nukus shahri, Qo'ng'iro't va To'rtko'l tumanlarida) ishlab chiqarilmoqda. Ayniqsa, Qo'ng'iro't tumanida yirik gaz-kimyo majmuasi va soda zavodining mavjudligi ushbu tumanni sanoat yetakchisiga aylantirgan.

Ishlab chiqarish hajmi bilan unga ta'sir etuvchi investitsiyaviy va mehnat omillari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun o'tkazilgan ko'p omilli statistik tahlil quyidagi natijalarni berdi:

Tadqiq etilgan modelning determinatsiya koeffitsiyenti 0,865 ga teng bo'ldi. Bu demakdirki, Qoraqalpog'iston sanoat mahsulotlari hajmining o'zgarishi 86,5 foiz holatda sohaga kiritilayotgan asosiy kapital investitsiyalari va band xodimlar soniga bog'liq, qolgan 13,5 foizi esa boshqa omillar (infratuzilma, xorijiy sheriklar, ekologik imtiyozlar va h.k.) ulushiga to'g'ri keladi.

Omillarining elastiklik mezonlari tahlil qilinganda, sanoat sohasiga kiritilgan investitsiyalar hajmi 1 foizga oshganda, mahsulot ishlab chiqarish hajmi o'rtacha 0,58 foizga ko'payishi aniqlandi. Sanoatda band bo'lganlar soni 1 foizga ortganda esa mahsulot hajmi o'rtacha 0,41 foizga oshgan.

Bu ko'rsatkichlar Orolbo'yi mintaqasida sanoat korxonalarining rivojlanishi kapital ta'minoti va texnologik yangilanishlar bilan kuchliroq bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

¹ Manba: muallif ishlanmasi.

² Manba: muallif ishlanmasi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat korxonalari faoliyatining tarmoq tarkibini muhokama qilish jarayonida qayta ishlash sanoatining mutlaq ustuvorligini (72,8%) alohida qayd etish lozim. Iqtisodchi olimlarning fikriga ko'ra, mintaqa sanoatining bunday tuzilishga ega bo'lishi so'nggi o'n yillikda amalga oshirilgan yirik megaloyihalar — Surgil koni negizidagi Ustyurt gaz-kimyo majmuasi va Qo'ng'iro't soda zavodining ishga tushirilishi bilan bevosita bog'liqdir [7; 152–156-b.]. Bu korxonalar nafaqat Qoraqalpog'iston, balki butun respublika kimyo sanoatining eksport salohiyatini belgilab bermoqda.

Shu bilan birga, ushbu yuqori ko'rsatkich iqtisodiy tuzilmaning barqaror rivojlanish salohiyatini ham namoyon etadi. Sanoatning kimyo va gaz-kimyo sohasida yuqori darajada shakllangani jahon bozoridagi talabdan samarali foydalanish imkonini yaratadi [8; 33–38-b.]. Shu bilan birga, Qoraqalpog'istonda yengil sanoat, farmatsevtika va oziq-ovqat sanoati korxonalarini parallel ravishda rivojlantirish, ya'ni tarmoqlararo diversifikatsiyani chuqurlashtirish muhim istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

2-jadvalda ko'rsatilgan statistik guruhlash natijalari mintaqa ichida sanoat ishlab chiqarishining yetakchi hududlarda shakllanganini yaqqol namoyon etadi. Sanoatning 62,4 foizi Nukus shahri va ikkita tumanda to'plangan bir sharoitda, Mo'ynoq, Taxtako'pir yoki Shumanay kabi tumanlarda sanoatni yanada rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Ilmiy adabiyotlarda bunday holat "markaz va periferiya" (center-periphery) modeli doirasida tushuntiriladi, ya'ni investitsiyalar va infratuzilma qulay bo'lgan markazlar iqtisodiy o'sish lokomotivi vazifasini bajaradi, chekka hududlarda esa yangi investitsiyalarni jalb etish hamda kadrlar va kapital salohiyatidan samarali foydalanish uchun qo'shimcha imkoniyatlar shakllanadi [9; 210–215-b.].

Bunday nomutanosiblikni kamaytirish uchun Qoraqalpog'istonning past rivojlangan tumanlarida kichik sanoat zonalarini va maxsus iqtisodiy rejimlarni joriy etish ijobiy natija beradi. Masalan, Mo'ynoq tumani uchun berilgan alohida soliq va bojxona imtiyozlari keyingi yillarda ushbu tumanda baliqchilik va to'qimachilik sanoati korxonalari sonining oshishiga imkon berdi, bu esa statistik tendensiyalarda sezila boshladi [10; 94–98-b.]. Demak, hududiy dasturlarni ishlab chiqishda har bir tumanning o'ziga xos xomashyo va mehnat resurslari imkoniyatlarini statistik xaritalashtirish lozim [11; 402–406-b.].

Omili statistik modeldan olingan natijalar (investitsiya omili bo'yicha 0,58 va mehnat omili bo'yicha 0,41 elastiklik ko'rsatkichlari) shuni anglatadiki, Qoraqalpog'iston sanoatida kapital jamg'arilishi hanuz rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib qolmoqda. Ammo mehnat omilining ta'siri ham sezilarli darajada yuqori. Bu mintaqada mehnat resurslarining, ayniqsa, yoshlar ulushining ko'pligi va sanoat korxonalarini ishchi kuchi bilan ta'minlash imkoniyati kengligidan dalolat beradi [12; 114–118-b.].

Biroq, faqatgina ishchi kuchi sonini ko'paytirish hisobiga sanoatni kengaytirish (ekstensiv yo'l) uzoq muddatli istiqbolda samara bermaydi. Asosiy e'tiborni ishchilarning malakasini oshirish va korxonalarda raqamli texnologiyalarni (avtomatlashtirilgan tizimlarni) joriy etish orqali mehnat unumdorligini oshirishga qaratish lozim [13; 71–75-b.]. Orolbo'yi sharoitida suv va energiyani tejovchi texnologiyalarni sanoat ishlab chiqarishiga integratsiya qilish korxonalarning tannarxini kamaytirish va raqobatbardoshligini oshirishning yagona yo'lidir [14; 226–230-b.].

Iqtisodiy-statistik tahlil xulosalari Qoraqalpog'istonda sanoat korxonalari faoliyatini tashkil etishda klaster usulidan foydalanishni chuqurlashtirish zarurligini ko'rsatadi. Mintaqada mavjud bo'lgan Surgil yoki Qo'ng'iro't kabi yirik sanoat majmualari atrofida kichik va o'rta kimyoviy qayta ishlash korxonalari klasterini yaratish maqsadga muvofiqdir [15; 85–89-b.].

Shuningdek, Janubiy Qoraqalpog'iston tumanlarida (To'rtko'l, Beruniy, Ellikqal'a) qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish hajmi yuqoriligini hisobga olib, bu yerda to'qimachilik-tikuvchilik va meva-sabzavotni chuqur qayta ishlovchi agrosanoat klasterlarini rivojlantirish lozim. Bunday yondashuv hududiy disproporsiyalarni yumshatish bilan birga, mahalliy xomashyoning qo'shilgan qiymatini mintaqaning o'zida qoldirish imkonini beradi [16; 160–164-b.].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qoraqalpog'iston Respublikasi sanoat korxonalari ishlab chiqarish faoliyatini iqtisodiy-statistik tahlil qilish natijasida quyidagi tizimli xulosalarga kelindi:

Mintaqa sanoati barqaror rivojlanish tendensiyasiga ega bo'lib, uning tarkibida qayta ishlash sanoati (72,8%) yetakchi mavqeni egallamoqda. Bu holat hudud iqtisodiyotining xomashyo yo'nalishidan industrial rivojlanish bosqichiga o'tganligini ko'rsatadi.

Sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishda hududiy ixtisoslashuvning yuqori darajasi shakllangan. Ishlab chiqarish quvvatlarining asosiy qismi Nukus shahri va Qo'ng'iro't tumanida to'plangan bo'lib, chekka tumanlarda ham sanoat salohiyatini yanada rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Bu esa hududlar o'rtasida sanoat rivojlanishining mutanosibligini yanada mustahkamlashni taqozo etadi.

Omili baholash mezonlari sanoat o'sishi ko'proq investitsiyaviy kapitalga bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Shu

bilan birga, mavjud mehnat resurslaridan samarali foydalanish va mehnat unumdorligini oshirish mintaqa sanoatining ichki rezervlarini ishga solishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qoraqalpog'iston sanoat korxonalarining istiqboldagi samaradorligini oshirish uchun tarmoq diversifikatsiyasini kengaytirish, kimyo va agrosanoat sohalarida klaster tizimini chuqurlashtirish hamda chekka tumanlarda infratuzilmani yaxshilash orqali investitsiyalarni mutanosib taqsimlash tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sa'dullayev, A. K. (2016). Qoraqalpog'iston iqtisodiyotini rivojlantirish strategiyasi. Nukus: Qoraqalpog'iston. – 190 b.
2. Nazarov, SH. SH. (2019). Mintaqaviy iqtisodiy tizimlar statistikasi. Toshkent: Fan. – 240 b.
3. Mambetov, K. M. (2021). Orolbo'yi hududi sanoat salohiyati va nomutanosibliklar tahlili. Nukus: Ilim. – 155 b.
4. Eshonqulov, A. A. (2014). Makroiqtisodiy statistika va dinamik qatorlar. Toshkent: Iqtisod-MoliY. – 310 b.
5. Tarkibiy siljishlar indeksi bo'yicha uslubiy qo'llanma. (2017). Statistika axborotnomasi, (3), 44–50.
6. Radhandling, K. P. (2018). Iqtisodiyotda omilli tahlil va ekonometrik modellar. Toshkent: MoliY. – 280 b.
7. Jo'rayev, T. A. (2020). O'zbekiston kimyo va gaz-kimyo sanoati transformatsiyasi. Toshkent: Iqtisodiyot. – 215 b.
8. Xolxo'jayev, D. Z. (2022). Mintaqaviy sanoat tizimlarining diversifikatsiya darajasi. Toshkent: TDIU. – 185 b.
9. Krugman, P. (1991). Geography and Trade. Cambridge: MIT Press. – 142 p.
10. Aytmuratov, B. B. (2023). Mo'ynoq tumanini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning yangi bosqichi. Nukus: Qaraqalpaqstan. – 130 b.
11. Porter, M. (2005). Xalqaro raqobat va klasterli yondashuvlar. Moskva: Alpina Publisher. – 640 s.
12. Berkinov, B. B. (2018). Mintaqaviy mehnat bozori va bandlik muammolari. Toshkent: Fan va texnologiy. – 205 b.
13. Bo'ronov, J. Q. (2020). Sanoat korxonalarida mehnat unumdorligi va samaradorlik statistikasi. Buxoro: BuxDU. – 148 b.
14. Salimov, B. T. (2017). Hududiy iqtisodiyot va barqaror rivojlanish omillari. Toshkent: Universitet. – 270 b.
15. Sulaymonov, SH. SH. (2021). Ishlab chiqarishni klasterlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari. Qarshi: Nasaf. – 190 b.
16. Islomov, H. A. (2022). Agrosanoat majmuasi va qayta ishlash korxonalari faoliyatini baholash. Toshkent: Yangi asr avlodi. – 220 b.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100